

w tekście narracji. Wielość aspektów teologii katechezy wskazuje, iż nie można jej widzieć w oderwaniu, jako samodzielnej posługę Kościoła, gdyż jest ona związana z całokształtem posługi. Nakreślone linie fundamentalne stają się w obrazie autora, wręcz życiowymi i zwracającymi uwagę na potrzebę wierności katechezie, która nie może być zastąpiona inną posługą ewangelizacyjną. Wyraźną świadomość tego faktu miała szczególnie patrystyka i pisarstwo wczesnochrześcijańskie.

Włoski teolog zwraca uwagę na naturę katechezy w jej charakterze nauczycielskim. Ta zobowiązująca misja Kościoła nauczania, wymaga właściwej świadomości katechezy oraz katechetów. Do tego dochodzi jeszcze treść i jej forma. Tu na przykład autor podaje interesujące uwagi o katechizmie (por. s. 167—199). Ciekawe jest, iż C. G. Morino zwraca uwagę na samą problematykę dzieła teologicznego, jakim jest właśnie katechizm, a co mocno wyakcentował m.in. jeden z Synodów biskupów.

Zaproponowane przez omawiane dzieło uwagi o katechezie i katechetach posiadają jednak wiele elementów typowych dla widzenia tej posługi w realiach kultury współczesnej krajów zachodnich. Mimo sięgania, jak wspomniano do Pisma św., dochodzi do głosu jego świadomość zachowana w mentalności wschodniej Kościoła.

Prezentowane dzieło Morino jest interesującym opracowaniem starającym się przybliżyć teologiczne realia nauczania katechetycznego. Autor okazał się dobrym znawcą katechezy biblijnej w jej aspekcie teologicznym, a mniej historycznym. Cenne może być sięgnięcie do zawartych tam myśli zrodzonych z głębokich zainteresowań Kościoła, z życia nim i zastroskania o jego misję nauczającą w czasach współczesnych.

Warszawa

KS. ANDRZEJ FRANCISZEK DZIUBA

K. RICHTER, *Höre unser Gebet. Betrachtungen zu den Orationen der Sonntage und Hochfeste des Herrn*, Mainz 1988, Grünewald—Verlag, s. 136.

Liturgia zajmuje szczególne miejsce w kształtowaniu postaw, chociaż jej pierwszorzędym celem nie jest didakalia. Teksty eucharystyczne, które dzięki ustalonemu ryt-mowi powtarzania stanowią narzędzie kształtowania postaw o wyjątkowej randze. Teksty zaczerpnięte z części stałych czy też własnych mszy z dnia (OWMR, 41) mogą być przedmiotem studium, medytacji i homilii. Rozważanie tych tekstów wzbogaca wewnątrznie wszystkich uczestników zgromadzenia liturgicznego. Istnieje cały szereg pomocy do rozważania tekstów mszału. Na łamach kwartalnika „Collectanea Theologica” w latach 1979 (z. 3, 4), 1980 (z. 1, 2, 3) i 1981 (z. 1, 2) ks. J. Miazek, ks. J. Janicki i ks. Cz. Krakowiak omawiali kolekty i modlitwy nad darami poszczególnych okresów liturgicznych. Ks. S. Czerwik drukował swoje *Rozmyślenia nad modlitwą Kościoła* na łamach „Przeglądu Katolickiego” 62 (1984) nr 1—21. Za granicą wydano kilka książek, które służą pomocą w rozważaniu i w studium modlitw mszału Pawła VI. Trzeba tu wspomnieć dwutomowe dzieło zbiorowe liturgistów krajów języka niemieckiego (*Erhöre die Bitten deines Volkes. Geistliche Kommentare zu den Orationen des Messbuches für Verkündigung und Meditationen*, t. I: *Die Sonntage im Jahreskreis*, Freiburg 1978; t. II: *Advent und Weihnachtszeit*, Freiburg 1979), które ma być pomocą dla przepowiadania i medytacji oracji mszalnych. Istnieje także praca A. Bauera i H. Steifela (*Mit der Kirche beten*, Stuttgart 1978) o modlitwach dnia oraz rozważania J. Paschera (*Die Orationen des Missale Romanum Papst Pauls VI*, t. I—IV, St. Odilien 1981—1984) o racjach nowego mszału.

Do istniejących już prac, których przedmiotem są teksty eucharystii mniejszej Mszału Rzymskiego, dołącza książka Klemensa Richtera, profesora liturgiki uniwersytetu w Münster, którego znany z rozważań na temat roku kościelnego (*Was ich vom Kirchenjahr wissen wollte*. Zu Fragen aus der Gemeinde von heute, Freiburg³ 1984) oraz z rozważań Mszy św. (*Was ich von der Messe wissen wollte*. Zu Fragen aus der Gemeinde von heute, Freiburg³ 1986).

Na treść omawianej książki Richtera składają się przepracowane rozważania niedzielnych oracji mszalnych, które wcześniej przez rok udostępniane były czytelnikom *Christ in der Gegenwart* oraz medytacje oracji uroczystości Pańskich. Rozważania po-

przedzone zostały krótkim omówieniem historii, struktury i budowy kolekty, modlitwy nad darami i po komunii (s. 11—18). Książka nie jest numerycznym rozważaniem oracji mszalnych, ani się też nie opiera na przebiegu roku liturgicznego. Tak jak Matka Kościół „każdego tygodnia obchodzi pamiątkę Zmartwychwstania Pańskiego w dniu, który nazwał Pańskim” (KL 102), który jest „podstawą i rdzeniem całego roku liturgicznego” (KL 106), tak też Richter, prowadząc rozważania nad niedzielnymi oracjami, rozpoczyna od cyklu paschalnego. Cykl paschalny otwiera czterdziestodniowe przygotowanie, zwane w Polsce Wielkim Postem, szczyt osiąga w Triduum Paschalnym wraz z dopełnieniem, które zamyka Zesłanie Ducha Świętego. Drugim cyklem, który tworzy jakby drugi rozdział rozważań, jest cykl bożonarodzeniowy. Tu autor rozważa najpierw oracje niedziel adwentu i poprzez teksty eucharystyczne uroczystości Bożego Narodzenia, Św. Rodziny, Świętej Bożej Rodzicielki i Objawienia Pańskiego zmierza do święta Chrztu Pańskiego, które kończy okres Bożego Narodzenia. Wreszcie trzecim rozdziałem są oracje niedziel *per annum*, które uzupełnione są wybranymi uroczystościami Pańskimi w ciągu roku. Cennym uzupełnieniem, omawianej pozycji, są krótkie, ale treściwe wprowadzenia w poszczególne cykle czy okresy roku liturgicznego. Metoda pracy Richtera jest bardzo przejrzysta i odpowiada celowi, który stawia sobie autor, a który jest wypełnieniem nr 41 *Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego*. Materiał przedstawiony przez profesora liturgiki w Münster służy pomocą nie tylko kapłanom, ale całemu zgromadzeniu liturgicznemu w odkrywaniu bogactwa treści eucharystycznych mszału Pawła VI. Zawsze autor zaczyna od rozważenia modlitwy dnia, kolekty, a następnie modlitwy nad darami i po komunii. Umiejętnie wskazuje autor na istniejące powiązania między oracjami i czytania biblijnymi, a zwłaszcza z ewangelią dnia. Nie stroni do przytaczania faktów *lex credendi*, które jak echo brzmią w *lex orandi* niedzielnych oracji nowego mszału. Trzeba przyznać, że te krótkie, bo nie przekraczające dwóch stron refleksje, czynione nad oracjami mszalnymi, są dużą pomocą w przygotowywaniu homilii niedzielnej, która nie zawsze musi opierać się tylko na czytaniach biblijnych (por. OWMR 41). Jest ona też dobrym pokarmem dla duszpasterzy i wiernych, którzy chcą karmić się tekstami mszalnymi.

Na koniec wyrażam pragnienie, wielu kapłanów pracujących w duszpasterstwie i wiernych świeckich, posiadania takiego przewodnika po tekstach eucharystycznych Mszału Rzymskiego. Przytoczone na początku nazwiska — wybiórczo — polskich liturgistów zajmujących się tekstami mszalnymi pokazują, iż materiał na podobne opracowania istnieje nawet w Polsce, ale jest rozproszony. Dopusćmy do głosu orędzie oracji mszalnych.

Koszalin

KS. ANDRZEJ KORPUSIK

G. COLOMBO, *Introduzione allo studio della liturgia*, Editrice Elle Di Ci, Torino 1988, ss. 112.

Włoskie wydawnictwo salezjańskie Elle Di Ci, w r. 1988, wydało pierwszą pozycję, z serii *I santi segni* (Znaki Święte), zatytułowaną: *Wprowadzenie do studium liturgii*. Jak mówi Autor, we wprowadzeniu do tej książki, jest ona „próbą zaoferowania fundamentalnego wprowadzenia do liturgii”. G. Colombo, wykładowca od lat ten przedmiot, stara się powiązać tu powagę naukową, z możliwie globalnym ujęciem liturgii, językiem zrozumiałym, a jednocześnie oddającym współczesny nurt odnowy liturgicznej w Kościele. Autor zwraca uwagę czytelnika na istotne elementy składające się na kult chrześcijański, zarówno od strony fundamentu biblijnohistorycznego, antropologicznego i teologicznego, jak i od strony samej celebracji liturgicznej.

Książka, na początku prezentuje bibliografię pomocniczą, która może być wykorzystana, do poszerzenia omawianych zagadnień. Sama zaś pozycja, dzieli się na cztery rozdziały i dodatek.

Pierwszy rozdział, wprowadza nas w metodę studiowania rzeczywistości liturgii, zarówno z punktu widzenia historycznego i teologicznego, jak i pastoralnego. Kończy ten